

References

1. Shcherbak V. H. Upravlinnia personalom pidpriemstva / V. H. Shcherbak. – Kharkiv : Vyd-vo KhNEU, 2005. – 220 s.

2. Balabanova L. V. Stratehichne upravlinnia personalom pidpriemstva v umovakh rynkovoї ekonomiky: monohrafiia / L. V. Balabanova, O. V. Stelmashenko. – Donetsk: Don NUET, 2010. – 238 s.

3. Shehda A. V. Menedzhment : navch. posibnyk / A. V. Shehda. – Kyiv : Znannia, KOO, 2002. – 583 s.

4. Dubchak I. V. Motyvatsiia personalu yak skladova efektyvnoho funktsionuvannia transnatsionalnykh korporatsii v suchasnomu ekonomichnomu seredovyshchi / I. V. Dubchak // Aktualni problemy ekonomiky. – 2004. – № 7 (37). – S. 170–176.

5. Ivanova M. I. Vykorystannia suchasnykh metodiv upravlinnia personalom na vyrobnychykh pidpriemstvakh / M. I. Ivanova, N. O. Yehorova // Ekonomichnyi visnyk NHU. – 2011. – № 3. – S. 82–91.

6. Romaniuk L. M. Teoretychni aspekty stratehichnoho upravlinnia pidpriemstvom ta yoho personalom / L. M. Romaniuk // Naukovi pratsi KNTU : Ekonomichni nauky. – 2010. – Vyp.17. – S. 210–218.

7. Ponomarenko V. S. Stratehichne upravlinnia pidpriemstvom : monohrafiia / V. S. Ponomarenko. – Kharkiv : Osnova, 1999. – 620 s.

8. Parkhomenko N. A. Seredovyshche stratehichnoho upravlinnia personalom / N. A. Parkhomenko // Naukovyi visnyk LNAU. – 2010. – № 17. – S. 172–180.

Дані про авторів

Левицька Інна Ванадіївна,

д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, готельно–ресторанної справи та туризму, Вінницький національний аграрний університет

e-mail: inna_levytska@ukr.net

Климчук Альона Олегівна,

к.е.н., доцент кафедри економіки, Вінницький національний аграрний університет

e-mail: alena_klumchuk@ukr.net

Данные об авторах

Левицкая Инна Ванадиевна,

д.э.н., профессор, заведующий кафедрой менеджмента внешнеэкономической деятельности, гостинично–ресторанного дела и туризма, Винницкий национальный аграрный университет

e-mail: inna_levytska@ukr.net

Климчук Алёна Олеговна,

к.э.н., доцент кафедры экономики, Винницкий национальный аграрный университет

e-mail: alena_klumchuk@ukr.net

Data about the authors

Inna Levytska,

Doctor of economics, professor, head of the department of foreign economic activity, hospitality and tourism, Vinnytsia National Agrarian University

e-mail: inna_levytska@ukr.net

Aliona Klymchuk,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, PhD of Economic, Associate Professor of the Department of Economics, Vinnytsia National Agrarian University

e-mail: alena_klumchuk@ukr.net

<http://doi.org/10.5281/zenodo.3448077>

РЯБУХА Г.І.

Оцінка перспектив розвитку галузі тваринництва на основі удосконалення механізму пільгового кредитування

Предметом дослідження є теоретичні та методологічні засади оцінки перспектив розвитку галузі тваринництва.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану галузі тваринництва України з позиції дефіциту довгострокового кредитування та розробка пропозицій щодо забезпечення розвитку галузі.

Методи дослідження. У роботі використано методи: аналізу, економетричного моделювання, прогнозування на основі модельних припущень, а також статистичний і графічний методи.

Результати роботи. У статті проаналізовано недоліки існуючої схеми кредитування для суб'єктів господарювання галузі тваринництва. Розроблено пропозиції щодо підвищення кредитування за рахунок аграрних банків з відповідними прогнозами обсягів виробництва продукції.

Галузь застосування результатів. Економіка та управління національним господарством, у частині державної підтримки сільського господарства через механізм здешевлення кредитів, а саме за рахунок відшкодування відсоткових ставок для суб'єктів господарювання галузі тваринництва.

Висновки. У результаті наукового дослідження виявлено низький рівень забезпечення кредитними ресурсами аграрних підприємств. Автором запропоновано вдосконалення схеми кредитування за рахунок введення додаткового елемента, який буде виступати експертом в оцінюванні кредитоспроможності позичальників та гарантом повернення залучених ресурсів для кредиторів. Запропонована схема спрощує процедуру кредитування. В результаті реалізації кредитної програми суб'єкти господарювання збільшать обсяги випуску продукції та підвищать ефективність функціонування, що сприятиме розвитку вітчизняної галузі тваринництва.

Ключові слова: аграрний сектор, сільське господарство, тваринництво, кредитування, прогнозування, розвиток.

РЯБУХА Г.И.

Оценка перспектив развития отрасли животноводства на основе совершенствования механизма льготного кредитования

Предметом исследования являются теоретические и методологические основы оценки перспектив развития отрасли животноводства.

Цель исследования – анализ современного состояния отрасли животноводства Украины с позиции дефицита долгосрочного кредитования и разработка предложений по обеспечению развития отрасли.

Методы исследования. В работе использованы методы: анализа, эконометрического моделирования, прогнозирования на основе модельных предположений, а также статистический и графический методы.

Результаты работы. В статье проанализированы недостатки существующей схемы кредитования для субъектов хозяйствования отрасли животноводства. Разработаны предложения по повышению кредитования за счет аграрных банков с соответствующими прогнозами объемов производства продукции.

Область применения результатов. Экономика и управление национальным хозяйством, в части государственной поддержки сельского хозяйства через механизм удешевления кредитов, а именно за счет возмещения процентных ставок для субъектов хозяйствования отрасли животноводства.

Выводы. В результате научного исследования выявлен низкий уровень обеспечения кредитными ресурсами аграрных предприятий. Автором предложено совершенствование схемы кредитования за счет введения дополнительного элемента, который будет выступать экспертом в оценке кредитоспособности заемщиков и гарантом возврата привлеченных ресурсов для кредиторов. Предложенная схема упрощает процедуру кредитования. В результате реализации кредитной программы субъекты хозяйствования увеличат объемы выпуска продукции и повысят эффективность функционирования, что будет способствовать развитию отечественной отрасли животноводства.

Ключевые слова: аграрный сектор, сельское хозяйство, животноводство, кредитование, прогнозирование, развитие.

RYABUKHA G.I.

Estimation of the prospects of the livestock sector development on the basis of improvement of the mechanism of preferential lending

The subject of the study is the theoretical and methodological basis for assessing the prospects of the livestock sector development.

The purpose of the study is to analyze the current state of the livestock sector in Ukraine from the point of view of the deficit of long-term lending and to develop proposals for the development of the industry.

Research methods. In this work such kind of methods are used: analysis, econometric modeling, forecasting on the basis of model assumptions, as well as statistical and graphical methods.

Results of work. The article analyzes the disadvantages of the existing lending scheme for the livestock industry. Proposals for raising lending from agrarian banks with corresponding forecasts of production volumes have been developed.

The field of application of results. Economics and management of the national economy in the part of state support of agriculture through the mechanism of the loans' cheapening, in particular, the reimbursement of interest rates for livestock industry entities.

Conclusions. As a result of scientific research, the level of credit resources' provision for agrarian enterprises was detected to be insufficient. The author proposes to improve the lending scheme through the introduction of an additional element, which will be an expert in assessing the creditworthiness of borrowers and the guarantor of returning the attracted resources for creditors. The proposed scheme simplifies the lending procedure. As a result of the implementation of the credit program, business entities will increase production volumes and improve the operational efficiency, which will contribute to the development of domestic livestock industry.

Key words: agrarian sector, agriculture, livestock, lending, forecasting, development.

Постановка проблеми. Галузь тваринництва відіграє важливу роль у розвитку національної економіки. Безумовно, питання забезпечення продовольчої безпеки, збільшення експортного потенціалу та кредитування в сучасних умовах вимагають ефективного державного регулювання. Розвиток галузі можливий за умови залучення сільськогосподарськими виробниками додаткових фінансових ресурсів. На сьогоднішній день склалася така ситуація, коли суб'єктам господарювання бракує власних фінансових ресурсів, і вони вимушені звертатися до банківських установ для отримання кредитів. Низька питома вага довгострокових кредитів пояснюється підвищеною ризикованістю галузі тваринництва. Держава повинна сприяти та створювати необхідні умови для співпраці суб'єктів господарювання галузі тваринництва із комерційними банками. Саме тому, питання адаптації механізму кредитування до специфіки галузі та прогнозування наслідків впровадження запропонованих методів на обсяги виробництва продукції галузі тваринництва потребують поглибленого вивчення.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання кредитування та прогнозування розвитку галузі тваринництва вивчали відомі вітчизняні вчені, зокрема: Березовик В.М., Кузнєцова Л.В., Корнійчук Г.В., Саблук П.Т., Швайка Л.А., але питання впливу збільшення кредитування галузі на обсяги виробництва продукції вимагають подальшого дослідження.

Метою написання статті є аналіз сучасного стану галузі тваринництва в Україні з позиції дефіциту довгострокового кредитування, емпірична оцінка впливу загального кредитування аграрного сектору на галузь тваринництва. Розробка пропозицій щодо збільшення обсягів кредитування та побудова прогнозу обсягів виробництва продукції.

Виклад основного матеріалу. Сільське господарство – стратегічна галузь вітчизняної економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку країни, надає робочі місця населенню, а також є джерелом надходження валюти від експорту продукції. Саме тому держава повинна першочергово подбати про забезпечення підтримки для розвитку цієї галузі. Характеризуючи сучасний стан галузі тваринництва в Україні необхідно відзначити, що за останні п'ять років не спостерігається суттєвих змін у виробництві молока, м'яса, та яєць. Проведений аналіз статистичних даних [2] виявив, що в 2017 р. у порівнянні із 2016 р. виробництво м'яса збільшилося на 1,5 %, при цьому найбільша питому вагу в загальному виробництві м'яса належить м'ясу птиці та складає 51 %. Виробництво яєць збільшилося на 2,5 %. Слід зазначити, що галузь птахівництва демонструє динамічний розвиток, як в яєчному, так і в м'ясному напрямі. На противагу виробництво молока зменшилося на 2 %, серед причин можна визначити: зниження продуктивності тварин, незадовільне забезпечення повноцінними кормами, необхідність оновлення матеріально-технічної ба-

зи суб'єктів господарювання. Підсумовуючи вище наведені факти, можна зробити висновок, що галузь тваринництва характеризується нестабільністю та підвищеною ризикованістю.

Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» №1877-IV від 15.08.2018 р. визначає «основи державної політики у бюджетній, кредитній, ціновій, регуляторній та інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку аграрного ринку, а також забезпечення продовольчої безпеки населення»[3]. Одним із видів державної підтримки є – «фінансова підтримка суб'єктів господарювання агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів»[3].

Невирішеною проблемою залишається відсутність довгострокового кредитування тваринництва. За офіційними даними Національного банку України на кінець березня 2019 р. серед усіх кредитів, які були надані сільському, лісовому та рибному господарствам, короткострокові (терміном до 1 року) склали 37%, середньострокові (від 1 до 5 років) – 46%, довгострокові (більше 5 років) – 17% [4]. Очевидним є факт низької питомої ваги довгострокових кредитів, спричиненої підвищеною ризикованістю галузі тваринництва. Держава повинна сприяти та створювати необхідні умови для співпраці суб'єктів господарювання галузі тваринництва із комерційними банками.

Питома вага кредитів аграрному сектору у загальному кредитуванні залишається помірною і становила 7,8% на кінець 2018 р. Однак спостерігався їх приріст з 2011 р., коли дане відношення складало 5,7%, так як попит на кредити в сільське господарство зростає одночасно з виробництвом і експортом, випередивши інші галузі. Загальний кредитний портфель підприємствам сільського, лісового та рибного господарства становив 67,6 млрд грн і з урахуванням того, що внесок сільського господарства у ВВП становив 360 млрд грн у 2018 р., дана цифра могла би бути більшою. У відносних величинах це практично не можна зіставити з обробною промисловістю, внесок якої у ВВП становив 409 млрд грн у тому ж 2018 р., а обсяг загального кредитного портфеля в дану галузь на кінець року складав практично половину річного виробництва – 209 млрд грн. Інша галузь з відносно

високими показниками закредитованості – будівництво, внесок якої у ВВП становив 82,9 млрд грн, а кредитний портфель близько половини від даного обсягу – 39,2 млрд грн [4]. Очевидно, що для сільського господарства залишається високий простір для росту кредитів через різні механізми державного кредитування, і в першу чергу це стосується тваринництва, де попит на кредити, у світлі скорочення поголів'я та зростання цін, залишатиметься на високому рівні.

З метою оцінки ефективності кредитування сільського господарства вітчизняним банківським сектором для тваринництва оцінимо вплив збільшення кредитного портфеля на показники виробництва м'ясо-молочних продуктів та яєць. Для цього візьмемо поквартальні дані з 2010 року по обсягах виробництва м'яса (у тис.т), молока (у тис. т.) та яєць (у млн шт.). З метою згладжування сезонних коливань здійснимо сезонне коригування методом Census X12. Аналогічним чином здійснимо сезонне коригування даних поголів'я ВРХ, свиней і птиці (у тис. та млн голів відповідно). Нижче позначення відповідних змінних, використаних у моделі:

LOANS_AGR – обсяг кредитів в сільське господарство, загальний портфель на кінець періоду, млрд грн

OUTPUT_MEAT – виробництво м'яса, тис. т.

OUTPUT_MILK – виробництво молока, тис. т.

OUTPUT_EGGS – виробництво яєць, млрд шт.

NUM_PIGS – поголів'я свиней, тис. гол.

NUM_CATTLE – поголів'я ВРХ, тис. гол.

NUM_POULTRY – поголів'я птиці, млн гол.

Оцінка впливу кредитів в сільське господарство разом зі змінами поголів'я свиней на виробництво м'яса показала, що при зростанні кредитів на 1% збільшення виробництва м'яса складе 0,15% у наступному кварталі, а при одночасному підвищенні поголів'я свиней – на 0,24%.

Значиму t-статистику наведено у дужках під змінними, в усіх рівняннях кількість спостережень складає 32 (з урахуванням лагового впливу у першому періоді – 31), з 2010 р. по 2017 р. Позначка SA зі змінною означає, що вона була сезонно скоригована згідно із вищезгаданим методом.

$$\begin{aligned} \text{LOG}(\text{OUTPUT_MEAT_SA}) = & 2.83 + \\ & 0.15 * \text{LOG}(\text{LOANS_AGR}(-1)) + 0.24 * \text{LOG}(\text{NUM_} \\ & \text{PIGS}(-1)) \\ & (1,33) (5,29) (1,93) \end{aligned}$$

Вплив кредитування сільського господарства на виробництво молока виявився більш помірним, проте з позитивним коефіцієнтом на рівні 0,06 у першому лагові, причому коефіцієнт для поголів'я ВРХ був більш вагомим і склав 0,55. З цього можна припустити незначні суми кредитів саме у виробництво молока і використання власної кормової бази і суттєве збільшення надойв молока навіть за умов скорочення поголів'я ВРХ. Дана обставина підтверджується асоціацією тваринників України, яка зазначає, що стимулюючі заходи держави, зокрема підвищення закупівельних цін на молоко і прямі дотації, сприяли зростанню надойв молока [1]. Додамо також, що у ваговій структурі споживчого кошика, згідно з яким Державна служба статистики України розраховує споживчі ціни, питома вага молока з 2012 р. по 2017 р. не суттєво знизилася і становила 6% (6,4% у 2012 р.), доля масла залишилася незмінною – 1,6%, тоді як м'яса знизилася з 11,8% до 10,3% за цей же період [2].

$$\text{LOG}(\text{OUTPUT_MILK_SA}) = 2.49 + 0.06 * \text{LOG}(\text{LOANS_AGR}(-1)) + 0.55 * \text{LOG}(\text{NUM_CATTLE_SA}(-1))$$

() (3,61) (10,79)

Оцінимо також і вплив кредитів в аграрний сектор і поголів'я птиці на обсяг яєць, що виробляються. Наша модель, яка виявилася досить значимою, показала у даному випадку негативний коефіцієнт для кредитів, що означає зниження виробництва при їх зростанні. Можна припустити, що у даному випадку проявляється ефект спрямування коштів виключно на модернізацію технічної бази вирощування птиці, а не на вигодування (модель оцінки впливу кредитування на поголів'я взагалі виявилася статистично не значимою) на виробництво яєць. Окрім того, як свідчить практика багатьох підприємств, більшість кредитів спрямовується на підтримку оборотних коштів. При цьому вплив зростан-

ня кількості птиці на виробництво яєць виявився найбільшим і досить значимим – 1,64% зростання на 1% підвищення обсягів. Посилання на вищезгадану структуру споживчого кошика також свідчить про незмінність преференцій щодо споживання яєць – їх доля у кошику залишилася незмінною на рівні 1% і це означає, що високий попит утримуватиме виробництво яєць на високому рівні навіть за відсутності кредитів.

$$\text{LOG}(\text{OUTPUT_EGGS_SA}) = -8.98 - 0.26 * \text{LOG}(\text{LOANS_AGR}(-1)) + 1.64 * \text{LOG}(\text{NUM_POULTRY_SA}(-1))$$

(-4,52) (-8,74) (9,95)

З урахуванням специфіки діяльності державних банків в Україні, їх високої вартості залучення ресурсу (від 14% до 19,5% станом на початок 2019 р.) [4], високих обсягах проблемної заборгованості на рівні до 50% кредитного портфеля і відповідної концентрації активних операцій на ОВДП, пропонуємо реалізацію схеми субсидювання підприємств і фермерських господарств галузі тваринництва через спеціалізований Аграрний банк розвитку. До повноважень банку будуть входити: перевірка кредиторів, критерії надання, оцінка ризиків, визначення максимального ліміту на одного позичальника.

Загальна схема організації фінансування аграрним банком за участю тимчасово емітованих ресурсів Національного банку України для підприємств галузі тваринництва передбачає фактичне відшкодування різниці між відсотковими ставками, за якими їм надаватиметься кредит через Аграрний банк розвитку. В свою чергу, банк емітуватиме облігації для підприємств, а тимчасовий ресурс буде надаватись НБУ у вигляді рефінансування за пільговою ставкою, яка обчислюватиметься як різниця між ставкою рефінансування та індексом цін на оптові м'ясо-молочні продукти. Алгоритм механізму кредитування підприємств тваринництва виглядатиме

Таблиця 1. Результати оцінки впливу кредитування сільського господарства на виробництво в галузі тваринництва

Показник	Коефіцієнт впливу кредитування с.г.	Коефіцієнт впливу поголів'я
Виробництво м'яса	0,15 (5,29)	0,24 (1,93)
Виробництво молока	0,06 (3,6)	0,55 (10,8)
Виробництво яєць	-0,26 (-8,7)	1,64 (9,9)

*Примітка: усі коефіцієнти у першому лагові, значима t-статистика у дужках під відповідними коефіцієнтами

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

таким чином: 1) надання кредитних ресурсів; 2) компенсація відсоткових ставок за рахунок аграрного банку розвитку (кредитні, облігаційні позики); 3) прив'язка до ціни і визначення критеріїв надання; 4) підвищення рентабельності, поліпшення логістики; 5) приріст виробництва та

підвищення ефективності діяльності. Забезпечення кредитного стимулювання тваринництва сприятиме збільшенню виробничих потужностей, придбанню тварин та розширенню кормової бази. Зробимо прогнози виробництва для перевірки примушень щодо перспектив розвитку.

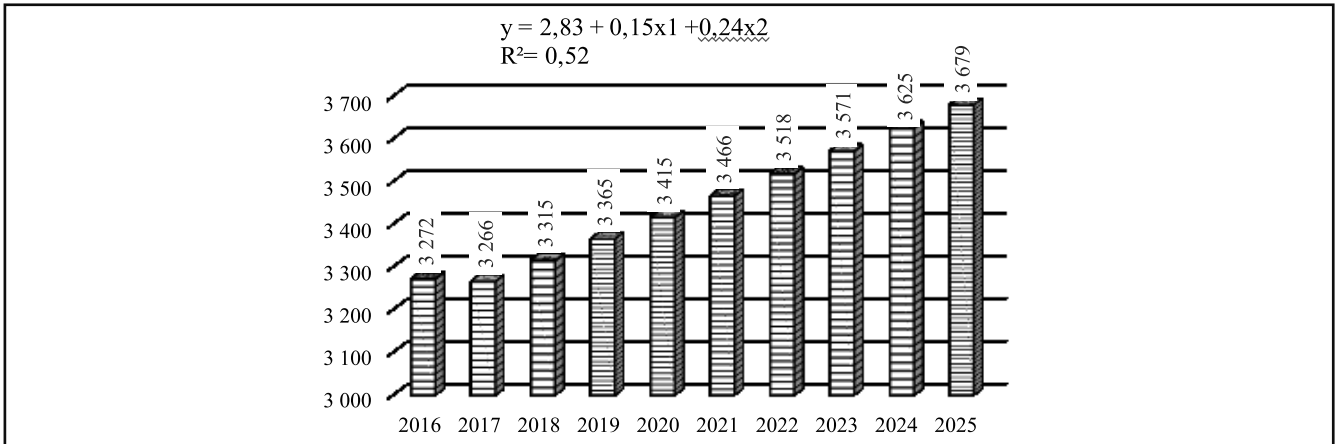

Рисунок 1. Прогноз виробництва м'яса, тис. т

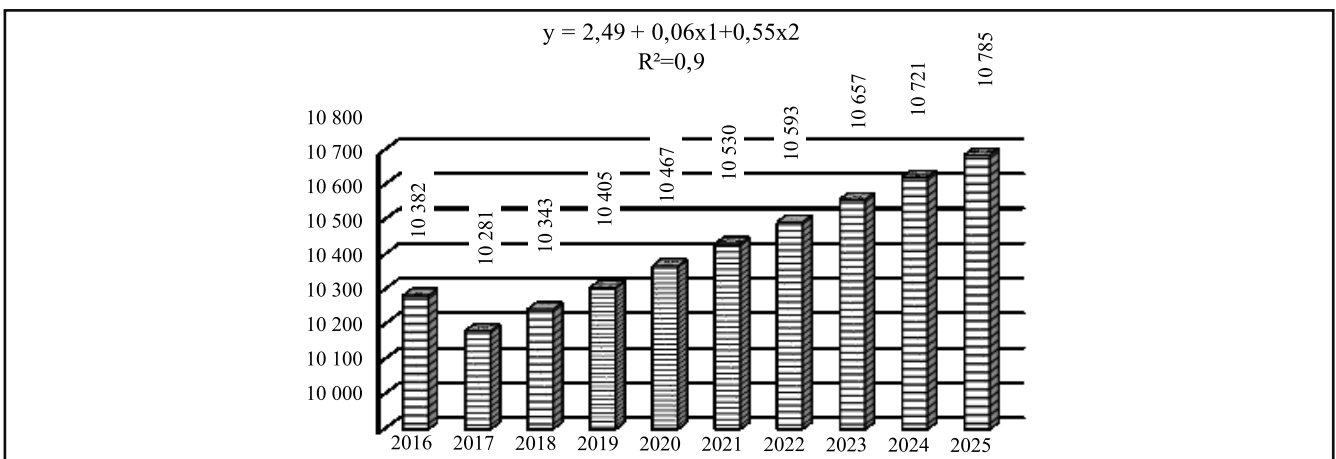

Рисунок 2. Прогноз виробництва молока, тис. т

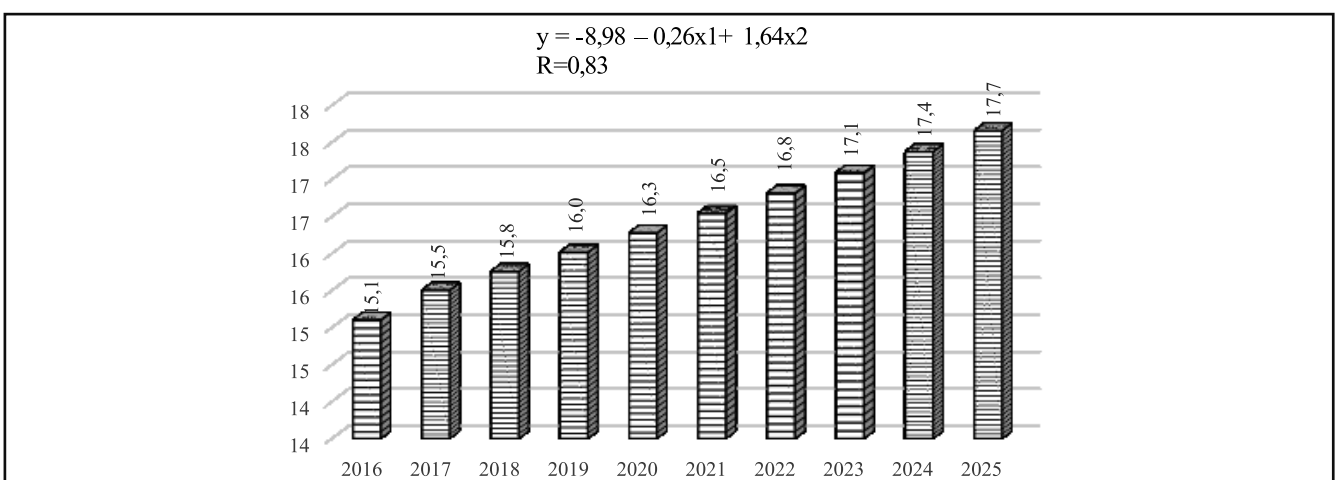

Рисунок 3. Прогноз виробництва яєць, млрд шт.

Примітка: побудовано на основі результатів моделі, з припущенням щодо 10% підвищення кредитування за рахунок запропонованої схеми

Прогноз виробництва продукції галузі тваринництва відображає тенденцію до збільшення обсягів до 2025 р., зокрема м'яса на 11%, молока на 4% та яєць на 12% у порівнянні із 2018 р. Досягнення такого результату можливе за умови вдосконалення системи кредитування. Надходження залучених фінансових ресурсів дасть можливість суб'єктам господарювання галузі збільшити обсяги виробництва якісної продукції та підвищити ефективність діяльності.

Висновок

В результаті дослідження можна зробити висновок, що найбільш вагомий вплив аграрне кредитування має на виробництво м'яса, менш помірний вплив – виробництво молока і практично ніякого впливу – виробництво яєць. Необхідною є розробка нового механізму кредитування, у першу чергу підприємств із виробництва м'яса, з участю аграрних банків розвитку, яка б дозволила здешевити кредитування, що дасть можливість виробникам на вигідних умовах отримати додаткові фінансові ресурси, вдосконалити виробничі потужності та збільшити обсяги виробництва продукції.

Такий вид підтримки, як здешевлення кредитів за рахунок відшкодування відсоткових ставок є перспективним та необхідним механізмом для впливання додаткових фінансових ресурсів у галузь. Запропонована схема із залученням Аграрного банку розвитку спрощує процедуру кредитування, оскільки мінімізуються ризики та збільшується вірогідність вчасного повернення кредитів. Саме кредитування через державний аграрний банк створює всі необхідні умови. В результаті реалізації кредитної програми суб'єкти господарювання збільшать обсяги випуску продукції та підвищать ефективність функціонування, що сприятиме розвитку вітчизняної галузі тваринництва.

Список використаних джерел

1. Асоціація тваринників України: офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://usba.com.ua>
2. Державна служба статистики України: офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.help/law/1877-IV/edition15.08.2018/page2>

4. Національний банк України: офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>

5. Pindyck R., Rubinfeld D. Econometric Models and Economic Forecasts / Pindyck R. – Boston, 1998. – 634p.

References

1. Association of livestock owners of Ukraine: official site. – [Electronic resource]. – Access mode: <https://usba.com.ua>

2. State Statistics Service of Ukraine: official site. – [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Law of Ukraine "State Support to Agriculture" [Electronic resource]. – Access mode: <https://zakon.help/law/1877-IV/edition15.08.2018/page2>

4. National Bank of Ukraine: official site. – [Electronic resource]. – Access mode: <https://bank.gov.ua>

5. Pindyck R., Rubinfeld D. Econometric Models and Economic Forecasts / Pindyck R. – Boston, 1998. – 634p.

Дані про автора

Рябуха Галина І.,

аспірантка, Чернігівський національний технологічний університет

e-mail: g.ryabukha@gmail.com

Данные об авторе

Рябуха Галина. И.,

аспирантка, Черниговский национальный технологический университет

e-mail: g.ryabukha@gmail.com

Data about author

Galina Ryabukha,

Postgraduate Chernihiv National Technological University

e-mail: g.ryabukha@gmail.com